datuojami XI–XVII a. Tyrinėjimų metu aptikta nemaža osteologinės medžiagos, kurią sudaro degę kaulai, o apie židinius ar juose – žuvų kaulai.

Aptikti ir keli metaliniai dirbiniai. Tai plokščias ornamentuotas žalvarinis apkalėlis, rastas 19 ploto paviršiuje, bei geležinis įmovinis ietigalis ir peilis iš X–XI a. degintinio kapo Nr. 1, aptikto 24 perkasoje.

Katros 1-osios gyvenvietės tyrinėjimai parodė, kad joje esama daug atskirų paleolito–neolito apgyvendinimo laikotarpių dirbinių kompleksų, kurių išskyrimas ir yra svarbiausias uždavinys. Kad juos būtų galima kuo detaliau išskirti, buvo panaudojama tiksli dirbinių fiksacija paminklo tyrinėjimų metu bei kelios kompiuterinių duomenų bazės.

Algirdas GIRININKAS

Katra 1 settlement

An archeological expedition from the LIH in 1998 and 1999 explored Katra 1 settlement (Varėna district) in the site of projected road Katra - Paramelis. The settlement is situated in the island on the limnoglacial sand hill on the right bank of Katra river. The excavated site covered 2029 m^2. It included various objects: fire-places, storage pits, building sites. About 200 thous. flint artefacts, 5 thous. potsherds and more than 100 stone artefacts belonging to different Paleolithic - Neolithic periods were uncovered.

Besides, in trench 21 two cremations, dated to the 9th-11th century, with burial items - an iron knife and a socketed spearhead - were found.

Algirdas GIRININKAS

KATROS 5-OJI GYVENVIETĖ

LII archeologinė ekspedicija 1998 m. birželio–lapkričio mėn. tyrinėjo Katros 5-ąją gyvenvietę. Jos tyrinėjimai vyko Varėnos r. savivaldybės užsakymu, norint čia nutiesti 3,9 km ilgio kelio atkarpą Katra–Paramelis. Planuojamoje kelio statybos vietoje 1997 m. KPC archeologas E. Šatavičius aptiko Katros 5-ąją akmens amžiaus gyvenvietę.

Katros 5-oji gyvenvietė yra Varėnos r., Kaniūkų sen., 1,3 km į ŠR nuo Katros kaimo, 0,3 km į Š nuo Katros upės, antroje Čepkelių raisto saloje

nuo Katros kaimo pusės. Gyvenvietė apima didžiąją P, V ir R salos dalį. Š gyvenvietės dalį kerta elektros linija, jai iškirsta miško proskyna jungia Katros kaimą su Kriokšliu. Pagal „Kelprojekto" paruoštą planą Š elektros proskynos linijos dalimi turėjo būti tiesiamas kelio ruožas.

Ekspedicija ištyrė 520 m² plotą (t. y. 13 plotų po 40 m²), kuris įeis į tiesiamo kelio ruožą. Visame tyrinėtame gyvenvietės plote, tuoj po miškožemiu, atsidengė rusvas smėlis, kuriame 0,15–1,1 m gylyje buvo aptikti akmens, žalvario ir geležies amžių kultūriniai sluoksniai.

Tyrinėjant didesnį gyvenvietės plotą, pastebėta, kad atskirose jos vietose koncentruojasi atskirų laikotarpių dirbiniai. Taip apie vėlyvojo paleolito–ankstyvojo mezolito židinį, kuris buvo aptiktas 3–4 plotų ribos P dalyje, aptikta daug dirbinių: antgalių, rėžtukų, dvigalių skaldytinių, skaldytinių su pakeistomis aikštelėmis, skelčių su skaldytinio viršūne ir kitų.
Mezolito laikotarpiui būdingi dirbiniai daugiau koncentravosi 4–5 plotuose. Čia aptikta iš siaurų ir plonų skelčių pagamintų ašmenėlių, kurių vienas šonas retušuotas statmenu retušu, kirvelių, kurių ašmenys formuoti šoniniu nuskėlimu, taip pat mikrorėžtukų, kampinių rėžtukų, galinių gremžtukų, kūginių skaldytinių.

Neolito laikotarpio dirbiniai koncentravosi 2, 6 ir 8 plotuose. Čia aptikta labai mažai ornamentuota keramika nežymiai profiliuotomis S formos sienelėmis, kurių molio masėje gausu augalinių priemaišų ir smėlio. Puodų paviršius kartais puošiamas negilių apvalių duobučių įspaudais.

Tarp titnaginių dirbinių nemažai vienagalių skaldytinių su pakeista aikštele, retušuotų skelčių ir nuoskalų, ašmenėlių, pagamintų iš vidurinių skelčių dalių, kampinių ir vidurinių rėžtukų, grąžtelių bei peilių, pagamintų iš skelčių, gremžtukų ir grandukų.

Pastarąją keramiką bei titnaginį inventorių galima būtų priskirti ankstyvajam neolitui.

Tyrinėtuose gyvenvietės 1 ir 2 plotuose aptikta žalvario ir geležies amžiaus keramikos. Žalvario amžiumi datuotoje keramikos molio masėje gausu smėlio priemaišų. Puodų kakleliai profiliuoti, angų briaunos su įkartėlėmis, o žemiau angos puodo kaklelis puoštas gnaibymu, juosiančiu puodo kaklelį horizontalia eilute.

1 plote aptiktas Brūkšniuotosios keramikos kultūrai (vėlyvajam etapui) priskirtinas puodo lizdas. Tai briauninio puodo dalis, kurio molio masėje gausu kvarcito. Viršutinė puodo dalis brūkšniuota horizontaliai, o apatinė – įstrižai. Puodo sienelės šone susidaranti briauna puošta nago įspaudais.

Katros 5-ojoje akmens ir žalvario amžiaus gyvenvietėse iš viso buvo aptikta per 1500 dirbinių ir apie 1 tūkst. puodų šukių. Tyrinėtasis plotas apėmė tik pačią šiaurinę Katros gyvenvietės dalį.

Algirdas GIRININKAS

Katra 5 settlement

To order of Varėna local administration, the Lithuanian Institute of History in 1998 excavated Katra 5 settlement in the territory of Kaniukai Ward ,Varėna district, 15 km NE of Katra village. An area of 520 m^2 was explored. The habitation layer of the settlement ranged in the excavation area from 5 to 60 cm in thickness. It was composed of greyish and brownish sand layers. In different places of the settlement habitation layers dated to Mesolithic, Early and Late Neolithic and the New Bronze Age were discovered. The total of about 1500 flint artefacts and about 1 thous. potsherds were uncovered.

Algirdas GIRININKAS

KRETUONO 1-OJI GYVENVIETĖ

1999 m. LII toliau tyrinėjo (nuo 1978 m.) ardomą Kretuono 1-ąją gyvenvietę (žr. ATL 1978 ir 1979 metais, V., 1980, p. 10–11).

Kretuono 1-oji gyvenvietė (Švenčionių r., Švenčionėlių sen.) yra 1 km į V nuo Reškutėnų kaimo, Kretuono ežero R pakrantėje, abipus bevardžio upelio, įtekančio į Kretuono ežerą, 1,2 km į ŠR nuo Kretuono ežero Didžiosios salos, 530 m į P nuo Žaugėdos senvagės, 450 m į ŠV nuo Reškutėnų piliakalnio.

1999 m. Kretuono 1-ojoje gyvenvietėje buvo tyrinėjami plotai: Nr. 13 (40 m^2), esantis Š, 19 (46 m^2) – P ir Nr. 14 (30 m^2) – R dalyse.

13 ploto tyrinėjimas. Po velėna atsidengė tamsios durpingos su smėliu, artos bei neartos žemės sluoksnis, kurio storis tirtojo ploto ribose svyravo